

POLITIKAT LOKALE në mbrojtjene mjedisit

Përvojat nga komunat e Regjionit të Prizrenit

Personeli:

Ismet KRYEZIU - Drejtor ekzekutiv
Vjollca VOGËL - Menaxhere e administratës dhe financave
Leonora CIKAJ - Asistente për administratë dhe financa
Donjeta DRESHAJ - Asistente për administratë dhe financa
Arsim GJINOVCI - IT & design

Programi *Qeverisja Lokale dhe Pjesëmarrja Qytetare*

Naim CAHANAJ - Koordinator
Kreshnik BASHA - Koordinator

Programi *Demokratizimi dhe Praktikrat Parlamentare*

Driton SELMANAJ - Menaxher i programit
Isuf ZEJNA - Asistent i projektit
Fitim SALIHU - Vëzhgues i parlamentit
Shkelzen LUSHAKU - Vëzhgues i parlamentit
Ganimete HESETI - Vëzhguese e parlamentit

Programi *Transparenca dhe Kundër-korrupsioni*

Merita MUSTAFA - Menaxhere e programit
Enis XHEMAJLI- Kryesues i hulumtimit
Besnik RAMADANAJ - Asistent i projektit
Natyra KASUMAJ- Koordinatore

Programi *Zgjedhjet e lira dhe të drejta*

Liridon SELMANI - Menaxher i programit

Përmbajtja

4

Hyre	5
Historiku dhe konteksti institucional	6
Qeveria qendrore në mbrojtjen e mjedisit	6
Agjencioni për Mbrojtjen e Mjedisit i Kosovës	6
Infrastruktura ligjore në mbrojtjen e Mjedisit	9
Detyrimet e ndotësit të mjedisit	9
Kompetencat e komunave në mbrojtje të mjedisit lokal dhe gjendja në terren	10
Mbikqyrja Inspektuese	10
Infrastruktura ligjore në mbrojtjen e ujërave në Kosovë	12
Kompetencat e komunave në administrimin e ujërave	14
Kompetencat ligjore të komunave mbi administrimin e mbeturinave dhe problematika në teren	15
Legjislacioni për mbrojtjen e tokës bujqësore dhe ndikimi në mjedis	18
Kundërvajtjet	19
Konkluzione	20
Rekomandimet:	21
Lista e burimeve të shfrytëzuara	22

HYRJE

Mbrojtja e mjedisit dhe planifikimi hapësinor, duke përfshirë ajrin, ujin, tokën, etj., ka ndikim direkt në zhvillimin ekonomik e social si dhe mbrojtjen dhe përmirësimin e shëndetit publik.

Kosova gjatë gjithë kohës së pas-konfliktit ka aspiruar të anëtarësohet në Bashkimin Evropian. Ndër problemet e shumta që ka trashëguar Kosova dhe domosdo duhet të përmbushen dhe cilësohen si kritere shumë të rëndësishme për anëtarësim në strukturat e Bashkimit Evropian janë edhe problemet e mjedisit në përgjithësi.

Gjatë dekadës së fundit, Kuvendi i Republikës së Kosovës ka treguar angazhim në miratimin e ligjeve sa i përket mbrojtjes së mjedisit në përgjithësi. Problemet e shfaqura në mos implementimin e ligjeve nga ana e Qeverisë, kanë qenë dhe janë ndër shqetësimet e Shoqërisë Civile në Kosovë. Nisma të tilla për senzibilizimin e përgjithshëm në mos implementimin e ligjeve që mbrojnë mjedisin; kanë ardhur kryesisht nga organizatat e Shoqërisë Civile.

Mos përcaktimi i kompetencave në nivelin horizontal dhe vertikal ka bërë që të prolongohet çështja e mbrojtjes së mjedisit e më të edhe shkatërrimi në masë të madhe resurset natyrore që ka Kosova.

Implementimi i Ligjit për Vetëqeverisje Lokale i cili ka filluar të zbatohet që nga viti 2008, ka vërë themelet e qeverisjes lokale të bazuar në Kartën Evropiane për qeverisje lokale, ligj ky i cili shumë herë ka qenë në kritika të shumta për mos përcaktimin e qartë të kompetencave. Po ky ligj; kuvendeve komunale i lë në kompetencë edhe mbrojtjen e mjedisit lokal mirëpo që nga pas lufta asnjë nga qeveritë lokale nuk kanë arritur të jenë në nivel të mbrojtjes së mjedisit dhe në veçanti shtratin e lumit “Drini i Bardhë”.

Duke parë si shumë të rëndësishëm çështjen e mbrojtjes së mjedisit, në këtë dokument do të pasqyrohet baza ligjore që ka Kosova në mbrojtjen e mjedisit dhe gjendja aktuale që mbizotëron në komunitet e Regjionit të Prizrenit në mbrojtjen e mjedisit e në veçanti degradimi i shtratit të lumit Drini i Bardhë dhe shqetësimet nga vetë popullata në lidhje me këtë problematik që ndërlikohet edhe kualitetin e jetës së tyre.

HISTORIKU DHE KONTEKSTI INSTITUCIONAL

6

Qeveria qendrore në mbrojtjen e mjedisit

Qeveria e Kosovës ushtron pushtetin ekzekutiv në pajtim me Kushtetutën dhe ligj, zbaton ligjet dhe aktet e tjera të miratuara nga Kuvendi i Kosovës dhe ushtron veprimtari tjera brenda përgjegjësive të përcaktuara, merr vendime në pajtim me këtë Kushtetutë dhe me ligje, propozon projektligje dhe amendamentimin e ligjeve ekzistuese e akteve të tjera¹.

Në kuadër të dikastereve të Qeverisë së Kosovës bënë pjesë edhe Ministria e Ambientit dhe Planifikimit Hapësinorë. Në kuadër të rregulloreve; përgjegjësitë e kësaj Ministrie kanë të bëjnë me krijimin dhe zbatimin e legjislacionit për menaxhimin e përgjithshëm në fushën e Mjedisit, Ujërave, Planifikimit Hapësinor dhe Ndërtimit e Banimit .

Në mënyrë që të bëhet një gjë e tillë, Ministria ka ngritur departamente, institute si dhe Agjencionin për Mbrojtjen e Mjedisit . Si e tillë kjo Ministri ka 7 departamente (Departamenti i Mbrojtjes së Mjedisit (DMM) , Departamenti i Planifikimit Hapësinor (DPH), Departamenti i Banimit dhe Ndërtimit (DBN) , Departamenti i Ujërave (DU), Departamenti i Administratës Qendrore (DAQ), Departamenti i Prokurimit (DP) , Drejtoria e Parkut Nacional “ Malet e Sharrit”, 2 Institute: Instituti Hidrometeorologjik i Kosovës, Instituti për Planifikim Hapësinor, ka Inspektoratin si dhe Agjencionin Kosovar për Mbrojtjen e Mjedisit.

Agjencioni Kosovar për mbrojtjen e mjedisit në vete ngërthen tri drejtori: Drejtorinë e Sistemit Informativ Mjedisor, Drejtorinë e Monitorimit të Mjedisit dhe Drejtorinë e Hartimit të Raporteve, Planeve dhe programeve Mjedisore.

AGJENCIONI PËR MBROJTJEN E MJEDISIT I KOSOVËS

Me qëllim të monitorimit të cilësisë dhe vetive të mjedisit , Ministria ka themeluar Agjencionin për Mbrojtjen e Mjedisit të Kosovës (AMMK).

Detyrat e Agjencionit për Mbrojtjen e Mjedisit në Kosovë janë : të siguroj informacionin e duhur për administratën, Qeverinë dhe Kuvendin e Kosovës për zbatimin e politikave për mbrojtjen e mjedisit; të zhvilloj dhe koordinoj sistemin unik të informimit për mbrojtjen e mjedisit lidhur me sistemin e përcjelljes së gjendjes së mjedisit në Kosovë si dhe të mbledhë të dhënat për mjedisin; ti vendosë dhe ti mbajë qendrat referente me bazat e të dhënave për përcjelljen e mjedisit (të dhënat socio-ekonomike, presionet në mjedis, gjendjen dhe kualitetin e mjedisit); të zhvillojë procedurat për përpunimin e të dhënave të grumbulluara për mjedisin dhe vlerësimin e tyre (modelimin, prezantimin dhe paraqitjen vizuale); të kryej punët profesionale gjatë përcaktimit të përmbajtjes, metodologjisë dhe mënyrës së përcjelljes të gjendjes së mjedisit; të avancojë dhe krahasojë cilësinë e të dhënave për mjedisin; të hartojë raporte për gjendjen e përgjithshme të mjedisit në Kosovë, synimeve, si dhe të raportojë për sektorët kryesor (ajrin, tokën, ujin,

¹ Neni 92 i Kushtetutës së Republikës së Kosovës, http://assembly-kosova.org/common/docs/Kushtetuta_sh.pdf

llojlojshmërinë biologjike, ndryshimet klimatologjike); të hartojë raporte për çështjet e caktuar për mbrojtjen e mjedisit siç janë rajonet me radioaktivitet të shtuar, cilësia e mjedisit, shëndeti dhe ngjashëm; kryen punë këshillëdhënëse për përcaktimin, mbajtjen dhe përcjelljen e projekteve dhe programeve për mbrojtjen e mjedisit; të ndihmojë organet e administratës në zhvillimin e formave të reja të politikës për mbrojtjen e mjedisit dhe përcjelljen e zbatimit të planeve dhe programeve për mbrojtjen e mjedisit; të bashkëpunojë me Agjencinë Evropiane të Mjedisit - AEM e cila është në përbërje të Rrjetit Evropian për Informim dhe Vëzhgim - RREIV; të bashkëpunojë me institucionet dhe organizmat tjerë ndërkombëtar për mbrojtjen e mjedisit ; të sigurojë qasjen në të gjitha informacionet për mjedisin e Kosovës sipas standardeve të AEM.; shfrytëzimi dhe këmbimi ndërshtetëror i të dhënave për mjedis do të rregullohet me ligj të veçantë.²

Situata e vështirë e trashëguar në fushën e planifikimit hapësinor dhe urban, mjedisit, menaxhimit dhe mbrojtjes së resurseve ujore, menaxhimit të mbeturinave, ndotjes së ajrit, ndotjes së tokës dhe humbjes së llojlojshmërisë biologjike, me shfrytëzimin e pakontrolluar të resurseve natyrore, zhvillimin e pakontrolluar të kapaciteteve industriale dhe afariste, në masë të ndjeshme ka filluar të përmirësohet. Në ndryshimin e ngadalshëm të kësaj gjendjeje ndikon edhe zbatimi i pamjaftueshëm i ligjeve ekzistuese dhe mungesa e akteve të tjera nënligjore. Qeveria ka përgatitur një kornizë ligjore, ndërsa në nivelin e implementimit, do të inkorporojë dhe zbatojë normat ndërkombëtare për adresimin e këtyre problemeve mjedisore.³

Ndër problemet në fushën e mbrojtjes së mjedisit në nivel lokal janë edhe eksploatimi i zhavorrit dhe gurorëve nga operatorët që mund të thuhet se kryesisht operojnë ilegalisht.

Në bazë të ligjit për miniera dhe minerale; autoriteti kompetent në dhënien e lejeve për shfrytëzim të minierave dhe mineraleve është Komisioni i Pavarur për Miniera dhe Minerale (KPMM).

Asnjë person nuk mund të ushtrojë aktivitete të hulumtimit, shfrytëzimit dhe/ose përpunimit të resurseve minerale ose çfarëdo aktiviteti tjetër pa licencë ose leje të lëshuar nga KPMM në përputhje me këtë ligj.⁴

Bartësi i Licencës ose Lejes për Shfrytëzim nuk do të ushtrojë asnjë veprimtari në ndonjë sipërfaqe që: ndodhet më afër se dyqind (200) metra nga kufiri i një fshati,

Foto1. Eksploatimi i pakontrolluar i zhavorrit

qyteze, qyteti apo vendbanimi tjetër; ndodhet brenda një zone prej njëqind (100) metra prej ndonjë shtëpie ose ndërtese të banuar ose përkohësisht të pabanuar; ndodhet brenda dyzetepesë (45) metrave prej ndonjë toke që është pastruar ose lëvruar, ose në mënyrë tjetër të përgatitur për mbjelljen e farërave bujqësore ose mbi të cilën janë duke u rritur të mbjella bujqësore, përveç kur Bartësi i Licencës ose Lejes

² Neni 59 i Ligjit për Mbrojtjen e Mjedisit,

³ PVPE 2010, http://www.mei-ks.net/repository/docs/PVPE_2010_Final_-_SQ.pdf

⁴ Neni 4 Ligjit për Miniera dhe Minerale, <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2010-163-alb.pdf>

ka fituar të drejtat sipërfaqësore mbi këtë tokë; është shfrytëzuar gjatë dymbëdhjetë (12) muajve të kaluar për rritjen ose korrjen e të mbjellave bujqësore, përveç kur Bartësi i Licencës ose Lejes ka fituar të drejtat sipërfaqësore mbi këtë tokë; është brenda dyqind (200) metra prej ndonjë pende ose rezervuari etj.⁵

Nëse një inspektor i autorizuar ka arsye të mira për të besuar se një person është duke ushtruar aktivitete të hulumtimit, shfrytëzimit ose aktivitete të veçanta dhe se ky person nuk posedon Licencë ose Leje nga KPMM, inspektori menjëherë e informon Policinë e Kosovës e cila menjëherë dërgon së paku dy zyrtar policor në vendin e ngjarjes.

Nëse asnjëri nga këta persona ose punëdhënësi i tyre (nëse kanë punëdhënë) nuk posedojnë Licencë ose Leje nga KPMM, zyrtarët e policisë i arrestojnë Personat në fjalë të cilëve më pas u shqiptohet gjoja administrative e përcaktuar në paragrafin në bazë të këtij ligji dhe dënimet penale sipas të këtij ligji. Përveç kësaj, inspektori konfiskon të gjitha mjetet punuese dhe mineralet e nxjerra që gjenden në vendin e rastit.

Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinorë, në vitin 2005 kishte nxjerrë një VENDIM më qëllim të ndalimit të shfrytëzimit të gurëve, rërës dhe zhavorrit nga shtretërit dhe brigjet e lumenjve dhe atë nga brezi në gjerësi deri në 50 metra nga vija e bregut në të dyja anët e lumit, në të gjithë lumenjtë e Kosovës.

Foto 2. Seperacioni në mes të vendbanimit - Prizren

Përveç ndalimit të shfrytëzimit të rërës dhe zhavorrit në shtretërit e dhe brigjet e lumenjve me këtë vendim ishte ndaluar edhe vendosja e impianteve, konstruksioneve inxhinierike dhe mjeteve të punës, të cilat shërbejnë për veprimtarinë nga paragrafi 1 i këtij vendimi dhe larja e inerteve ose materialeve të tjera në shtretër ose brigje të lumenjve, si dhe shkarkimi i ujërave të cilat lirohen nga larjet e inerteve; pa pastrimin paraprak të tyre.⁶

Zyrtarë të qeverisë lokale nga Komuna e Prizrenit kanë pohuar se rreth mbrojtjes së shtratit të Drinit të Bardhë, Kryetari i Komunës ka marrë një vendim për themelimin e një Komisioni për caktimin e zonave për shfrytëzimin e inerteve mirëpo ky Komision nuk ka caktuar zonë për eksploatimin e zhavorrit dhe deri më tani Komuna nuk i ka dhënë pëlqim askujt.⁷

Në shumicën e rasteve organet komunale po edhe ato qendrore nuk janë në gjendje të përballen më shfrytëzuesit e eksploatimit të zhavorrit dhe gurorëve. Përveç degradimit të mjedisit lokal duke shkatërruar florën; faunën, tokën bujqësore këta operatorë aktivitetin e tyre e ushtrojnë edhe afër vendbanimeve duke ju cenuar dhe rrezikuar në masë të madhe edhe jeta e qytetarëve për rreth dhe në përgjithësi.

⁵ Po aty neni 13, <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2010-163-alb.pdf>

⁶ Vendim nr 55/2005 I Ministrisë së Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinorë

⁷ Intervistë me z.Ramadan Tafallari- Zyrtar për mbrojtjen e mjedisit-Prizren

INFRASTRUKTURA LIGJORE NË MBROJTJEN E MJEDISIT

Asnjë institucion nuk mund ta lëshojë lejen për shfrytëzimin e resurseve natyrore pa pëlqimin mjedisor për projektin i cili duhet të përmban masat e mbrojtjes dhe rehabilitimit mjedisor.

Personi juridik dhe fizik i cili i shfrytëzon resurset natyrore, është i detyruar që gjatë kryerjes së punëve dhe zhvillimit të aktiviteteve, si dhe pas përfundimit të këtyre aktiviteteve, të planifikojë dhe të zbatojë masat me të cilat duhet të parandaloj ndotjen e mjedisit. Secili që dëmton mjedisin, është i detyruar të bëjë sanimin e mjedisit të dëmtuar, në përputhje me këtë ligj dhe ligjet tjera.

Kushdo që duke e shkelur ligjin bën ndotjen ose degradimin e mjedisit apo shfrytëzon jashtë mase burimet natyrore dhe me këtë shkakton rrezik për mjedisin dhe jetën e shëndetin e një numri të madh të njerëzve dënohet me burgim deri në dy vjet.⁸

Siç shihet edhe roli i organeve të drejtësisë në drejtim të mbrojtjes së mjedisit është i pashmangshëm. Edhe me kodin penal të Republikës së Kosovës parashihen ndëshkimet mbi personat fizik dhe juridik që shkaktojnë ndotjen e mjedisit. Policia dhe Prokuroria duhet të jenë më efektive sa i përket iniciativave për mbrojtjen e mjedisit në përgjithësi.

Personi juridik dhe fizik i cili i shfrytëzon resurset natyrore, është i detyruar që rregullisht të informojë Ministrinë rreth aktiviteteve të kryera. Raportet e tilla janë të hapura për publikun.⁹

Mbrojtja dhe ruajtja e përbërësve të mjedisit: tokës, ujit, ajrit, pyjeve dhe llojllojshmërisë biologjike dhe peizazhore, bëhet veç e veç dhe të lidhura ngushtë mes veti në ndërveprimin dhe integritetin e tyre, ndërsa rregullohen me ligje të veçanta.¹⁰

DETYRIMET E NDOTËSIT TË MJEDISIT

Personi i cili me veprimin ose mosveprimin e vet shkakton ndotjen e mjedisit, është i detyruar që të ndërmer masat e parapara me planin e mbrojtjes nga aksidenti mjedisor, planin për sanim dhe planin për rehabilitim. Nëse dëmi i shkaktuar në mjedis nuk mund të sanohet përmes masave adekuate, personi juridik ose fizik i cili ka shkaktuar dëmin duhet ta kompensoj dëmin në vlerën e të mirave të shkatërruara.

⁸ Neni 276 i Kodit Penal të Kosovës, http://www.md-ks.org/repository/docs/Kodi_i_Perkohshem_Penal_i_Kosoves_RA_2003-25.pdf

⁹ Neni 11i Ligjit për Mbrojtjen e Mjedisit, http://assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2009_03-L-025_al.pdf

¹⁰ Po aty neni 15

¹¹ Po aty neni 68

KOMPETENCAT E KOMUNAVE NË MBROJTJE TË MJEDISIT LOKAL DHE GJENDJA NË TERREN

Komunat janë të detyruara të organizojnë grumbullimin e mbeturinave komunale të cilat nuk mund të hidhen në kontejner (mbeturinat e vëllimshme). Komunat rregullojnë organizimin dhe mënyrën e veçimit të mbeturinave për riciklim, në përputhje me planin lokal.

Komunat miratojnë planet e veprimit lokal në mjedis ose programe mjedisore për mbrojtjen e mjedisit, në përputhje me Planin e Kosovës për Veprim në Mjedis sipas interesave specifike të saj . Në hartimin e planeve të veprimit lokal dhe programeve mjedisore, marrin pjesë. publiku, OJQ-të, organizatat profesionale dhe komuniteti i biznesit. Komunat i raportojnë Ministrisë për zbatimin e planit të veprimit lokal dhe programit mjedisor. Dy ose më shumë komuna mund të hartojnë dhe miratojnë së bashku plane ose programe të përbashkëta të veprimit për mbrojtjen e mjedisit për zvogëlimin e efekteve negative në mjedis¹². Qeveria, respektivisht komunat në kuadër të drejtave dhe detyrimeve të tyre, sigurojnë financimin dhe realizimin e politikave për mbrojtjen e mjedisit.¹³

Në raste të jashtëzakonshme, komuna e cila e ka statusin e zonës së rrezikuar mjedisore.

përcakton kompensimin për mbrojtjen dhe përmirësimin e mjedisit për çdo person juridik ose fizik që me veprimtarinë ose me aktivitetin e vetë ndotë ose mund të ndotë mjedisin.

Qeveria me vendim e miraton ose refuzon kërkesën e komunës për caktimin e lartësisë për kompensimin, mënyrën e pagesës, si dhe lehtësimet për çdo person juridik ose fizik që me veprimtarinë ose me aktivitetin e vetë ndotë ose mund të ndotë mjedisin¹⁴

MBIKËQYRJA INSPEKTUESE

Mbikëqyrjen inspektuese për zbatimin e këtij ligji si dhe akteve nënligjore të nxjerra prej tij, kushtet dhe metodën e punës së personave të mbikëqyrur si dhe masat për mbrojtjen e mjedisit të përcaktuara me këtë ligj e bënë Inspektorati mjedisor i Ministrisë.

Mbikëqyrjen inspektuese për Lejen Mjedisore Komunale e kryen inspektori komunal i mjedisit. Ministria mundet me autorizim të veçantë, të autorizoj inspektorin komunal të mjedisit për kryerjen e detyrave tjera. Punët e inspektorit mund t'i kryej edhe zyrtari tjetër për mbrojtjen e mjedisit të cilin e autorizon Ministria, gjegjësisht komuna.¹⁵

Me gjobë në të holla prej dhjetëmijë (10.000) deri në pesëdhjetëmijë (50.000) Euro gjo-

¹² Po aty neni 24

¹³ Po aty neni 73

¹⁴ Po aty neni 76

¹⁵ Po aty neni 81

bitet për kundërvajtje personi juridik nëse: shfrytëzon resurset natyrore pa pëlqimin mjedisor të Ministrisë; gjatë shfrytëzimit të resurseve natyrore, kryerjes së punëve, si dhe pas përfundimit të tyre nuk i zbaton masat e parapara për parandalimin e rrezikimit të mjedisit.

Foto 3. Deponi e egër ne komunën e Rahovecit

Me gjobë në të holla prej dhjetëmijë (10.000) deri në pesëdhjetëmijë (50.000) Euro gjobitet për kundërvajtje personi juridik nëse: shfrytëzon resurset natyrore pa pëlqimin mjedisor të Ministrisë; gjatë shfrytëzimit të resurseve natyrore, kryerjes së punëve, si dhe pas përfundimit të tyre nuk i zbaton masat e parapara për parandalimin e rrezikimit të mjedisit¹⁶.

Deri më tani asnjë nga Komunat e Regjionit të Prizrenit nuk ka miratuar Planin e Veprimit Lokal në Mjedis, ku në bazë të ligjit për mbrojtjen e mjedisit Komunat obligohen të kenë Planin e Veprimit Lokal në Mjedis. Përveç komunës së Prizrenit e cila ka filluar të hartojë planin e tillë komunat tjera ende nuk kanë ndërmarrë një hap të tillë edhe pse nga zyrtarët e qeverisë lokale konsiderohet si i vonuar.

Duke e konsideruar tejet të rëndësishëm mbrojtjen e mjedisit, disa nga Kuvendet e komunave kanë ndërmarrë edhe hapat e nevojshëm për hartimin e legjislacionit komunal për rregullimin e bazës ligjore për mbrojtje të mjedisit duke miratuar edhe Rregulloret për mbrojtjen e Mjedisit.¹⁷

Mirëpo, mungesa e kapaciteteve të inspektoratit mjedisor në komuna¹⁸ ka bërë që të mos zbatohen rregulloret në fjalë. Për më tepër nga intervistat me zyrtarë është pohuar se dispozitat ndëshkuese kanë hasur në vështirësi në drejtim të zbatimit ngase është e pamundur të shqiptohen gjobat mandatore dhe për pasojë duhet të ndërrohet qasja e tillë e ndëshkimeve dhe të shkohet më procedurë gjyqësore.¹⁹

Po ashtu inspektoratet e nivelit qendror janë treguar jo të efektshëm në inspektimet e tyre. Pos tjerash; edhe përkundër ekzistimit të inspektorëve komunal të cilët kanë një bashkëpunim të mirë ndërmjet veti me inspektorët e nivelit qendror; rezultatet konkrete po mungojnë dhe si pasojë kemi edhe degradimin tej mase të mjedisit në Regjionin e Prizrenit.²⁰

¹⁶ Po aty neni 93

¹⁷ Kuvendi i Komunës së Suharekës, Malishevës dhe Mamushës

¹⁸ Te gjitha komunat veprojnë vetëm me një Inspektor të Mjedisit

¹⁹ Intervistë me z. Ilirian Bytyqin, Drejtorë për Administratë dhe Inspekcione -Suharekë

²⁰ Intervistë me z. Ramadan Tafallari- Zyrtar për mbrojtjen e mjedisit - Prizren

INFRASTRUKTURA LIGJORE NË MBROJTJEN E UJËRAVE NË KOSOVË

Autoritetet kompetente për administrimin e ujërave në Kosovë janë: Qeveria; Këshilli i Kosovës për Ujërat; Ministria; Autoritetet e Rajonit të Pellgut Lumor; dhe Komunitat.²¹

Me qëllim të mbrojtjes afatgjatë dhe shfrytëzimit të qëndrueshëm të resurseve ujore, administrimi i ujërave bazohet në parimin e minimizimit të përdorimit të resurseve: që do të thotë se, me rastin e aktiviteteve të cilat mund të kenë ndikim në ujëra, çdokush ka detyrim të sillet me kujdes dhe racionalisht t’i shfrytëzoj ujërat, të pengojë ndotjen e ujërave dhe të shmangë çfarëdo efekti negativ dhe rrezik për shëndetin publik dhe mjedisin. ndotësi paguan: që do të thotë se çdo person që shkakton apo lejon shkarkime të ndotjes do të përgjigjet financiarisht dhe penalisht për të gjitha shpenzimet që dalin, përfshirë edhe shpenzimet për parandalimin e ndotjes, masat kontrolluese të nevojshme, shpenzimet administrative, shpenzimet riparuese apo kompensuese, në pajtim me këtë ligj²².

Foto 4. Eksploatimi i zhavorrit në shtratin e drinit

Ujërat administrohen në nivel të tërësive hidrografike, të ndara me ujëndarëse në pellgje lumore duke marrë parasysh lidhshmërinë mes ujërave sipërfaqësorë dhe nëntokësorë, në mënyrë të tillë që kufijtë administrativo-territorial të njësisë të administrimit lokal nuk mund të jenë pengesë, për administrimin e integruar të pellgut lumor. Territorin e Kosovës e përbëjnë katër pellgje të lumenjve: Drini i Bardh, i cili përfshin pellgjet e lumenjve

Bistrica e Pejës, Istog, Mirushë, Bistrica e Deçanit (Lumbardhi), Erenik, Toplluhë, Bistrica e Prizrenit (Lumbardhi) dhe Lumi i Plavës (Lumës); Ibri, i cili përfshin pellgjet e lumenjve Sitnicë, Llap dhe Drenicë; Morava e Binçit, e cila përfshin pellgun e lumit Krivarekë; dhe Lepenci, i cili përfshin pellgun e lumit Nerodima.²³

Ligji për Ujërat e Kosovës ka paraparë edhe themelimin e Këshillit të Kosovës për Ujërat si organ i pavarur. Këshilli është trup këshillëdhënës, që shqyrton çështjet sistemore të administrimit me ujëra, harmonizimin e nevojave dhe interesave të ndryshme, si dhe propozon masat për zhvillimin, shfrytëzimin dhe mbrojtjen e resurseve dhe sistemit ujor të Kosovës²⁴

Mbrojtja kundër efekteve të dëmshme të ujërave përfshin: a. mbrojtjen nga përmbytjet; dhe b. mbrojtjen nga erozioni sipërfaqësor.²⁵

Me qëllim të mbajtjes në gjendje të rregullt të shtretërve dhe brigjeve, të ujërrjedhave,

²¹ Neni 16 i Ligjit për Ujërat e Kosovës, http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2004_24_al.pdf

²² Neni 5 pika (d) dhe (f) i ligjit për ujërat e Kosovës, http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2004_24_al.pdf

²³ Po aty neni 6

²⁴ Po aty neni 17

²⁵ Po aty neni 37.2

Foto 5 Ndërrimi i drejtimit të rrjedhës së ujit në lumin Drini i Bardhë si pasojë e eksploatesve të zhavorrit

liqeneve, shtretërve, të kanaleve periferike kulluese, shtretërve dhe brigjeve të akumulimeve artificiale, si dhe të digave të tyre, është e ndaluar: a. ndërrimi i drejtimit të ujit në lumenj dhe kanal apo të krijimi i pengsave pa të drejtën ujore; b. nxjerrja, depozitimi I dheut, hedhja e mbeturinave, materialeve të tjera të ngurta dhe të lëngëta në ujë-rrjedha, liqene, akumulime dhe në brigjet e tyre; c. ndërtimi i objekteve të tjera, të cilat nuk shërbejnë për mbrojtjen nga përmbytjet, në largësi së paku 10 metra nga vija e plotave të larta të ujë-rrjedhave dhe akumulimeve; d. kryerja e punimeve, të cilat

mund të dëmtojnë shtratin dhe brigjet e ujë-rrjedhave, liqeneve, shtratin e kanaleve, tuneleve, akumulimeve ose pengimi i rrjedhës së lire të ujërave; e. kryerja e punëve në afërsi të ujë-rrjedhave, liqeneve, akumulimeve, tuneleve, të cilat do të mund të rrezikojnë stabilitetin e objekteve mbrojtëse ose përdorimin e tyre.²⁶

Leja Ujore lëshohet për: nxjerrje të ujit, shkarkim të ujërave të ndotura, ndërtimin, rindërtimin ose demelimin e objekteve që ndikojnë në regjimin ujor; aktivitetet e minierave dhe punimet gjeologjike, të cilat ndikojnë në regjimin e ujërave. shfrytësimin e rërës, zhavorrit, gurit dhe argjilit, dhe aktivitetet e tjera që mund të ndikojnë në regjimin ujor.²⁷

Lejet Ujore lëshohen nga Ministria dhe me akt nënligjor Ministria mund të delegojë veprimtaritë, për të cilat Autoriteti i Rajonit të Pellgut Lumor mund të lëshojë Leje Ujore. Leja Ujore rishqyrtohet së paku në çdo pesë (5) vjet.²⁸

Bartësi i të drejtës ujore detyrohet t'a informojë lëshuesin e lejes, në rast të ndryshimit në veprim, teknologji dhe shfrytëzim të ujit apo rastet e tjera që mund të kenë ndikim të rëndësishëm në regjimin ujor. Përdorimi i ujërave nëntokësore me qëllim të shfrytëzimit të energjisë gjeotermale do të konsiderohet si shfrytëzim i ujit që kërkon leje ujore sipas dispozitave të këtij.²⁹

Bartësi i lejes për shfrytëzimin, shkarkimin e ujërave të ndotura dhe për hedhjen e mbeturinave e substancave është i detyruar të bëjë matjet e sasisë së ujit të shfrytëzuar, ujërave të shkarkuara si dhe matjet e substancave të hedhura sipas mënyrës dhe kushteve të caktuara me leje. Bartësi i lejes ujore është i detyruar të instalojë dhe të mirëmbajë pajisjet për matje të sasisë së ujit të përdorur dhe shkarkimin e ujërave të ndotura. Bartësi i lejes ujore do t'u lejojë në çdo kohë qasje personave të autorizuar të autoritetit që e ka lëshuar atë.³⁰

²⁶ Po aty neni 39

²⁷ Po aty neni 56

²⁸ Po aty neni 56 paragrafi 5,6 dhe 7

²⁹ Po aty neni 56 paragrafi 8 dhe 9

³⁰ Po aty neni 57

Financimi për administrimin dhe zhvillimin e ujërave sigurohet nga: pagesa për shfrytëzimin e ujërave; pagesa për shkarkimin e ujërave; pagesa për nxjerrjen e materialeve inerte; buxheti i Kosovës; komunat; donacionet dhe grantet; dhe burimet e tjera financiare në pajtim me ligjin.³¹

KOMPETENCAT E KOMUNAVE NË ADMINISTRIMIN E UJËRAVE

Foto 6. Papastërtia dhe mbeturinat në Lubardhin e Prizrenit

Sipas Ligjit për Ujëra, detyrat dhe përgjegjësitë e komunave në administrimin e ujërave janë: të administrojnë me burimet për furnizimin me ujë, me rëndësi të nivelit lokal si dhe me burimet natyrore, krojet publike, pusët publike dhe vijat ujore.

Ndërsa, sipas Ligjit për Vetëqeverisjen Lokale në Kosovë, komunat janë kompetente për ofrimin e shërbimeve publike të furnizimit me ujë. Kjo kompetence e tyre në rastin e shërbimeve të ujësjellësit dhe kanalizimit duhet të realizohet përmes Marrëveshjeve të Shërbimit

që nënshkruajnë komunat me kompanitë përkatëse regionale që ofrojnë shërbimet e veta në komunën përkatëse.

Në Rajonin e Pellgut të Drinit të Bardhë janë regjistruar 154 ndotës prej të cilëve 99 janë ndotës kolektiv dhe 56 janë ndotës individual. Lumenjtë, më të ngarkuar për nga numri i pikave shkarkuese ndotëse janë: Lumi i Istogut me 12, Lumbardhi i Prizrenit me 11, Drini i Bardhë me 9, Lumbardhi i Pejës me 7, Toplluha me 7, Klina me 5 ndotës, ndërsa për nga sasia prin Lumbardhi i Prizrenit. Megjithatë të gjitha këto bashkohen në Drinin e Bardhë dhe vazhdojnë në drejtim të Detit Adriatik³²

Në Regjionin e Prizrenit ekipi i projektit, i mbështetur nga zyrtar të MMPH-së dhe ata komunal ka evidentuar 78 ndotës prej të cilëve 56 ndotës kolektiv dhe 22 ndotës individual.³³

Në qendrën më turistike të Prevallës, nuk ka kanalizim të rregulluar dhe 4 gropat septike pavarësisht numrit prej 150 banorëve rezident janë shumë më të ngarkuara me numër transit të njerëzve.³⁴

Problematika me ujërat e zeza qëndron në gjithë komunat e Regjionit të Prizrenit. Mungesa e planeve për veprimet konkrete mbi administrimin e ujërave dhe ujërave të zeza ka bërë që në gjithë komunat të mos ketë kolektorë për trajtimin e tyre dhe si pasojë të gjithë ujërat e zeza derdhen në rrjedhat e lumenjve të cilët në masë shumë të madhe ndotin ujërat.

³¹ Po aty neni 65

³² Kadastr i ndotësve të ujërave të Kosaovës,
http://www.ammk-rks.net/repository/docs/Kadastr_i_ndotesve__te_ujerave_Shq.pdf

³³ Po aty faqe 18 , http://www.ammk-rks.net/repository/docs/Kadastr_i_ndotesve__te_ujerave_Shq.pdf

³⁴ Po aty faqe 19, http://www.ammk-rks.net/repository/docs/Kadastr_i_ndotesve__te_ujerave_Shq.pdf

Komuna e Prizrenit zgjidhjen e çështjes së problemit me ujëra të zeza e parasheh me projektin madhorë për rregullimin e shtratit të Lumëbardhit së bashku me sistemin e kanalizimit prej Gornje Selos e deri në Vlashnje e Tupec. Çka nënkupton që në fazën e parë të rregullohet sistemi i kanalizimit të fshatrave të grykës së Lumbardhit dhe sipas këtij projekti planifikohen të ndërtohen disa kolektorë të vegjël që trajtojnë ujërat e zeza. Për qytet parashihet ndërtimi i arteries të ujërave të zeza në të dy anët e Lumëbardhit. Mirëpo zyrtarët e qeverisë lokale nuk kanë informacion se kur do të jete i përfunduar ky projekt meqë janë arsyetuar së ky projekt është i Ministrisë.

KOMPETENCAT LIGJORE TË KOMUNAVE MBI ADMINISTRIMIN E MBETURINAVE DHE PROBLEMATIKA NË TEREN

Në bazë të ligjit për mbeturina, Komunat janë të detyruar të ndërmarrin hapat konkret me qëllim të hartimit të planeve për administrimin e mbeturinave.

Planet hartohen nga autoritetet lokale, konform Planit Strategjik të Kosovës për administrimin e mbeturinave. Sipas nevojës, Ministria, mund të kërkojë që dy ose më shumë komuna të hartojnë planin e përbashkët lokal për administrimin e mbeturinave në përputhje me Planin Strategjik. Planet dhe të hartohen së paku për periudhën prej 5 vitesh dhe rishqyrtohen sipas nevojës. Komunat hartojnë planin lokal të administrimit të mbeturinave brenda një viti, nga data e aprovimit të Planit Strategjik.

Hartimi i planit bëhet në bashkëpunim me përfaqësuesit e ofruesve të shërbimeve, të administrimit të mbeturinave, shoqatave të ndryshme ekonomike dhe përfaqësuesve nga organizatat joqeveritare si dhe institucionet profesionale³⁵

Komunat e Regjionit të Prizrenit deri më tani nuk kanë bërë Planin Lokal për administrimin e mbeturinave. Sipas zyrtarëve komunal; një arsye i tillë ka ardhur nga mos hartimi i Plani Strategjik i Kosovës për administrimin e mbeturinave³⁶. Sipas Ligjit për Mbeturina; Ministria në bashkëpunim me ministrinë dhe autoritetet tjera kompetente harton Planin Strategjik të Kosovës për Administrimin e Mbeturinave dhe miratohet nga Qeveria e Kosovës për periudhën dhjetë vjeçare.

Foto 7 .Deponi e egër-Prizren

Në bazë të ligjit për mbeturina si autoritete kompetente për administrimin e mbeturinave janë: Ministria dhe Komunat³⁷. Komunat kanë për detyrë: të hartojnë planin lokal për administrimin e mbeturinave; të hartojnë raporte vjetore mbi administrimin e mbeturinave të cilat i dorëzojnë në Ministri, në tremujorin e parë të vitit vijues; të rregullojnë, zbatojnë dhe organizojnë administrimin e mbeturinave komunale në territorin e tyre; të marrin pjesë në lëshimin e vendimeve për ndërtimin e objekteve, për trajtimin e mbeturinave; të kryejnë punë tjera, të

³⁵ Neni 10 i Ligjit për Mbeturina, http://assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2005_02-L30_al.pdf

³⁶ Intervistë me z.Ramadan Tafallari- Zyrtar për mbrojtjen e mjedisit-Prizren

³⁷ Po aty neni 13

përshkruara me këtë ligj si dhe aktet tjera, për administrim të mbeturinave; të caktojnë tarifafat për shërbimet e grumbullimit dhe deponimit të mbeturinave komunale nga ndërmarrjet për administrimin e mbeturinave.³⁸

Dy apo më shumë komuna, për interesin e tyre, mund të bëjnë marrëveshje për administrimin e mbeturinave në territorin e tyre. Përmes inspektorit komunal mjedisor, bëjnë mbikëqyrjen dhe kontrollin për administrimin e mbeturinave.³⁹

Komunës i besohen punët e mbikëqyrjes inspektuese mbi veprimtaritë për administrimin e mbeturinave në ato objekte dhe pajisje, për të cilat lejen e ndërtimit e lëshon organi komunal, përveç mbikëqyrjes inspektuese në administrimin e mbeturinave të rrezikshme.⁴⁰

Po ashtu ky ligj ka rregulluar edhe mënyrën e financimit për administrimin e mbeturinave. Si burime kryesore për financim në bazë të këtij ligji janë: mjetet financiare nga buxheti i Kosovës; mjetet financiare nga buxheti komunal; donacionet dhe grantet; burimet nga pagesat e operatorëve, prodhuesve, zotëruesve dhe personave tjerë, sipas dispozitave të këtij ligji; burimet tjera financiare të përcaktuara me ligj. Për administrimin e mbeturinave mund të përdoren edhe instrumentet ekonomike.⁴¹

Komunat janë të detyruara të organizojnë grumbullimin e mbeturinave komunale të cilat nuk mund të hidhen në kontejner (mbeturinat e vëllimshme). Komunat rregullojnë organizimin dhe mënyrën e veçimit të mbeturinave për riciklim, në përputhje me planin lokal⁴².

Kuvendet e komunave të Regjionit të Prizrenit kanë dështuar edhe në aspektin grumbullimit të mbeturinave komunale që nuk mund të hidhen në kontejner. Në shumicën e rasteve në kontejner vërehet prani e mbeturinave të përziera të cilat në një masë të konsiderueshme bëhen si mbeturina të rrezikshme ngase nuk veçohen; dhe kjo bie në përgjegjësi të komunave ngase komunat janë autoriteti kryesorë për krijimin e kushteve për ndarjen e mbeturinave.

Komunat kanë kompetenca të plota dhe ekskluzive, për sa i përket interesit lokal, duke i respektuar standardet e përcaktuar në legjislacionin e zbatueshëm,: mbrojtjen e mjedisit lokal dhe ofrimin dhe mirëmbajtjen e shërbimeve publike dhe shërbimeve komunale, përfshirë furnizimin me ujë, kanalizimin dhe drenazhin, trajtimin e ujërave të zeza, menaxhimin e mbeturinave, rrugëve lokale, transportit lokal dhe skemave të nxehjes lokale⁴³.

³⁸ Po aty neni 15

³⁹ Po aty neni 15

⁴⁰ Po aty neni 44

⁴¹ Po aty neni 38

⁴² Po aty neni 28 paragrafi 4 dhe 6

⁴³ Neni 17 i Ligjit për Vetëqeverisje Lokale,
http://assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2008_03-L040_al.pdf

Përkundër asaj që Ligji për Vetëqeverisje Lokale lë në kompetencë të komunave në anën tjetër Ligji për Mbeturina si autoritet kryesorë për licencimin e ndërmarrjeve publike ka paraparë Zyrën e Rregullatorit për Ujë dhe Mbeturina. Në kuadër të autorizimeve dhe përgjegjësisë së Zyrës së Rregullatorit për Ujë dhe Mbeturina (ZRRUM) përfshihen:

- Licencimi i ndërmarrjeve publike që ofrojnë shërbimet e: ujësjellësit dhe kanalizimit, të ujërave të zeza; furnizimin e ujit me shumicë për ndërmarrjet e ujësjellësit; grumbullimit dhe transportimit të mbeturinave, dhe deponimit të mbeturinave (të gjithë bashkë "Ofruesit e Shërbimeve");
- Përcaktimi i tarifave të shërbimit për ofruesit e shërbimeve të licencuar nga ZRRUM, duke u përkujdesur që tarifat të jenë të drejta dhe të arsyeshme dhe të mundësojnë qëndrueshmërinë financiare të Ofruesve të Shërbimeve;
- Mbikëqyrja e zbatimit të standardeve të shërbimit që ofrojnë Ofruesit e licencuar të Shërbimeve;
- Aprovimi dhe mbikëqyrja e zbatimit të Kartës së Konsumatorëve që rregullon të drejtat dhe obligimet e ndërsjella ndërmjet konsumatorëve dhe Ofruesve të Shërbimeve të licencuar nga ZRRUM;
- Mbikëqyrja e zbatimit të shkyçjeve të konsumatorëve dhe rregullimit të kyçjeve ilegale në sistemin e ujësjellësit dhe kanalizimit;
- Themelimi dhe mbështetja e Komisioneve Këshilluese të Konsumatorëve në shtatë regionet e Kosovës⁴⁴.

Siç është theksuar nga autoritetet e Komunave të rajonit të Prizrenit, aktualisht shumica nga e shërbimeve publike në komuna menaxhohen nga kompanitë rajonale, të cilat nuk i përgjigjen komunave, prandaj gjendja në këtë drejtim është e pakënaqshme, sidomos sa i përket ujërave dhe mbeturinave.

Mirëpo; kuvendet e komunave të Regjionit të Prizrenit kanë kontraktuar firma të ndryshme për grumbullimin e mbeturinave dhe mirëmbajtjen e ambientit të qytetit⁴⁵. Duke e ditur se autoriteti kryesorë për dhënie licencave për operatorët është vetëm ZRRUM atëherë mundë të konkludojmë se këto kompani në një farë mënyre operojnë edhe ilegalisht. Në anën tjetër zyrtarët komunal janë shpreh të kënaqshëm në ofrimin e shërbimeve nga këta operatorë andaj edhe duhet të krijohet mundësia ligjore që komunat të kenë edhe autoritet në licencimin e operatorëve për mbeturina.

Foto 8. Deponi e egër e mbeturinave të ngurta-Rahovec

Ajo çka vërehet në teren dhe që ka trendë gjithnjë në rritje janë edhe mbeturinat nga rrënimet dhe ndërtimet e objekteve ndërtimore. Hedhja e tyre në sipërfaqe të tokave të punëshme, hedhja e tyre pranë kontejnerëve,

Ajo çka vërehet në teren dhe që ka trendë gjithnjë në rritje janë edhe mbeturinat nga rrënimet dhe ndërtimet e objekteve ndërtimore. Hedhja e tyre në sipërfaqe të tokave të punëshme, hedhja e tyre pranë kontejnerëve,

⁴⁴ Ueb faqja e Zyrës së Rregullatorit për Ujë dhe Mbeturina, <http://www.wwro-ks.org/>

⁴⁵ Komuna e Prizrenit dhe Suharekës kanë kontraktuar një kompani për grumbullimin e mbeturinave

në hapësira banimi, në brigjet e lumenjve edhe më shumë e rëndon gjendjen e ambientit duke ndikuar në ekosistem, aq më tepër kur këto mbeturina hidhen si mbeturina të përziera duke bërë që të jenë shumë të rrezikshme për mjedisin.

Kuvendi komunal i Prizrenit ka marrë vendim për licencimin e një deponie për mbeturinat e ngurta mirëpo kjo iniciativë nuk është ndërmarrë nga 5 kuvendet tjera komunale të cilat edhe ashtu kanë probleme sa i përket menaxhimit të mbeturinave të ngurta.

Edhe pse kuvendi komunal i Prizrenit ka një operator për deponimin e mbeturinave të ngurta; gjendja në teren aspak nuk qëndron e mirë. Për më shumë; në shumë lokalitete të komunave të Regjionit të Prizrenit mundë të gjenden mbeturinat të cilat hidhen nga personat e papërgjegjshëm mirëpo edhe nga ana e qeverive lokale nuk ndërmerren iniciativa për largimin e tyre.

Po ashtu mundë të konkludohet se inspektoratet komunale janë treguar tejte neglizhent në monitorimin e ligjeve duke mos arritur përmbushjen e objektivave në parandalimin dhe kontrollimin e mbeturinave të ngurta.

LEGJISLACIONI PËR MBROJTJEN E TOKËS BUJQËSORE DHE NDIKIMI NË MJEDIS

Me masat për zbatimin e politikës bujqësore dhe të zhvillimit të zonave rurale, synohet të arrihen objektivat e përgjithshme konkretisht mbrojtja e qëndrueshme e mjedisit⁴⁶.

Pronari apo shfrytëzuesi i tokës bujqësore është i detyruar që tokën bujqësore t’a shfrytëzoj në mënyrën e cila i përshtatet vetive natyrore të tokës, duke mos e zvogëluar vlerën e saj dhe duke përdorur masat agroteknike përkatëse. Nëse pronari apo shfrytëzuesi i tokës bujqësore nuk e shfrytëzon tokën sipas paragrafit 1 të këtij neni do të bëjë

përpjekje të siguroj shfrytëzimin e saj përmes dhënies së tokës më qira apo në mënyrë tjetër në pajtim me dispozitat e dhënies së paluajtshmërive në shfrytëzim⁴⁷.

Foto 9. Shkatërrimi i tokës bujqësore nga eksploatuesit e zhavorrit

Më qëllim të mbrojtjes së potencialit bujqësor dhe shfrytëzimit racional të tokës bujqësore Ministria do të caktoj kriteret e klasifikimit të tokave bujqësore sipas bonitetit dhe do të mbajë hartat e klasifikimit. Çdo ndërrim i destinimi sipas paragrafit 3 të këtij neni, mund të bëhet vetëm sipas ligjit dhe me vendim të organit kompetent komunal, pasi të jetë marrur pëlqimi nga Ministria në projektin e rregullimit

⁴⁶ Neni 4 i Ligjit për Bujqësinë dhe Zhvillimin Rural, http://assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2009_03-L-98_al.pdf

⁴⁷ Neni 4 i Ligjit për Tokën Bujqësore, http://assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2005_02-L26_al.pdf

hapësinor. Përfundimisht kur nuk ekziston ndonjë mundësi tjetër dhe kur këtë e kërkon interesi i përgjithshëm toka bujqësore, përkatësisht toka pyjore e klasit 1 - 4 me plan hapësinor, përkatësisht me plan zhvillimor komunal, mund të përcaktohet si tokë për destinime tjera⁴⁸.

Foto 10 .Shkatërrimi i tokës bujqësore nga eksploatuesit e zhavorrit

Organi kompetent komunal përkatësisht organi tjetër kompetent për dhënien e lejes për ndërtim të objektit apo për kryerjen e punëve ose për dhënien e lejes për eksploatim të lëndëve industriale dhe mineraleve të mihjeve sipërfaqësore dhe nëntokësore, deponimin e mbeturinave, hirit, mbetjet e përpunimit të drurit dhe të ngjashme mund të jap leje nëse investitori apo shfrytëzuesi përveç dokumentacionit tjetër të nevojshëm paraqet edhe dëshmi për pagesën e kompensimit për ndërrim të destinimit të tokës bujqësore⁴⁹.

Inspektori është i autorizuar dhe ka për detyrë të inspektoj: shfrytëzimin e tokës bujqësore për qëllime jobujqësore dhe të urdhëroj ndalimin nëse ky ndërrim bëhet në kundërshtim me dispozitat e ligjit. Nëse konstatohet se janë shkelur dispozitat e këtij ligji apo dispozitat e nxjerrura në bazë të tij, inspektori me shkrim do t'i konstatoj parregullsitë dhe mangësitë dhe me vendim do ti caktoj masat dhe afatin për evitimin e tyre. Nëse pala nuk e respekton vendimin apo nuk vepron sipas vendimit të inspektorit do të njoftohen organet kompetente dhe do të iniciohet procedura në gjykatën kompetente⁵⁰.

KUNDËRVAJTJET

Me dënim me gjobë prej 1.000 € deri në 10.000 € do të dënohet për kundërvajtje personi fizik, përkatësisht personi juridik nëse: e ndërron destinimin e tokës bujqësore apo e shfrytëzon për qëllime jo bujqësore para së të nxirret plani i rregullimit hapësinor më të cilin kësaj toke i përcaktohet destinimi (neni 11.1 i këtij Ligji); shfrytëzon tokën⁵¹.

Përveç dënimit për kundërvajtje sipas nenit 42 të këtij Ligji, kryesit mund t'i shqiptohet masa mbrojtëse konfiskimi i lëndës - sendit i cili është përdorë apo është i destinuar për kryerjen e kundërvajtjes, apo ka mbetur si rezultat i kryerjes së kundërvajtjes si dhe masa mbrojtëse për konfiskimin e pasurisë e cila është arritur si rezultat i kundërvajtjes⁵².

Deri në nxjerrjen e planit hapësinor shfrytëzimi i tokës bujqësore për qëllime jobujqësore mund të bëhet vetëm në bazë të vendimit të kuvendit komunal⁵³.

⁴⁸ Po aty neni 11

⁴⁹ Po aty neni 19

⁵⁰ Po aty neni 39

⁵¹ Po aty neni 42

⁵² Po aty neni 43

⁵³ Po aty neni 44

Duke ditur që asnjë nga Komunitat e Regjionit të Prizrenit nuk e kanë të hartuar Planin Zhvillimor Komunal, atëherë mund të vijmë në përfundim se çdo ndërrim i deri tanishëm i tokës bujqësore për destinime të tjera është në kundërshtim të plotë me ligjin për tokën bujqësore.

KONKLUZIONE

Shikuar nga ky prizëm, Kosova ka një mori organesh që janë të autorizuar të ndërmarin veprime konkrete në mbrojtjen dhe ruajtjen e mjedisit në Kosovë. Edhe përkundër ekzistimit të këtyre organeve që ngërthehen në MMPH, ruajtja e mjedisit paraqitet si sfidë shumë duke analizuar gjendjen aktuale që mbretëron në Komunitat e Regjionit të Prizrenit.

Sa i përket legjislacionit, Kuvendi i Kosovës ka miratuar një pako ligjesh në drejtim të mbrojtjes së mjedisit, mirëpo vërehet një mos zbatueshmëri në masë të madhe nga organet ekzekutive qofte të nivelit qendror apo edhe atë lokal. Sfidat e tilla duhet të tejkalohen andaj edhe duhet të fillohet në implementimin e ligjeve nga organet kompetente.

Decentralizimi i kompetencave nga niveli qendror në nivel lokal është në proces të ngadalshëm. Me qëllim të mos krijimit të obstrukcioneve në drejtim të mbrojtjes së mjedisit, organet qendrore duhet të fillojnë të bartin kompetencat në nivel lokal dhe duhet të harmonizohet legjislacioni ekzistues në drejtim të zbritjes së kompetencave në nivel vertikal e jo horizontal siç është praktikuar deri më tani.

Edhe qeveritë lokale janë treguar të pa aftë sa i përket mbrojtjes së mjedisit. Shumica e komunave nuk kanë legjislacionin sekondar përkatësisht Rregulloret komunale për mbrojtjen e mjedisit. Po ashtu sipas parimit “ndotësi paguan” komunitat janë të pafuqishme si pasojë e mungesës së kapaciteteve inspektoriale.

Roli i organeve të drejtësisë në drejtim të mbrojtjes së mjedisit është i pashmangshëm. Edhe me kodin penal të Republikës së Kosovës parashihen ndëshkimet mbi personat fizik dhe juridik që shkaktojnë ndotjen e mjedisit. Policia dhe Prokuroria duhet të jenë më efektive sa i përket iniciativave për mbrojtjen e mjedisit në përgjithësi.

Mbrojtja e ambientit duke krijuar zona të mbrojtura dhe menaxhimi i tanishëm i parqeve nacionale është shumë e dobët dhe nuk behet në formë aktive. Nevojitet një ndihmë teknike dhe fonde me qëllim të bërjes së këtyre zonave funksionale sa i përket konservimit, arsimimit dhe rekreimit. Duhet të ndërmerren po ashtu edhe hapa për mbrojtjen e ekosistemeve dhe specieve që ndodhen jashtë këtyre zonave duke mbrojtur llojet e rralla të bimëve dhe mbrojtjes së lumenjve nga ndotja dhe ekstradimi i rërës.

REKOMANDIMET:

- Komunat të ndërmarrin veprime konkrete në drejtim të hartimit të planeve lokale për mbrojtjen e mjedisit
- Komunat të hartojnë planet për administrimin e mbeturinave.
- Te ngitet bashkëpunimi ndërmjet inspektorateve në nivele qendror dhe lokal për mbrojtje të mjedisit
- Ministria gjegjëse duhet të filloj në hartimin e Planit Strategjik të Kosovës për administrimin e mbeturinave
- Të vihet një kontroll strikt mbi eksploatuesit e zhavorrit dhe gurorëve
- Të harmonizohen ligjet me qëllim të mos krijimit të kompetencave në nivele të ndryshme
- Komunat të fillojnë me draftimin e rregulloreve për mbrojtjen e mjedisit
- Të implementohen ligjet që rregullojnë mbrojtjen e mjedisit në përgjithësi
- Prokuroria dhe policia të jetë më efikase në drejtim të trajtimit të lëndëve që kanë të bëjnë më mbrojtjen e mjedisit
- Të ngiten buxhete komunale në drejtim të mbrojtjes së ambientit
- Të krijohet mundësia ligjore që komunat të kenë edhe autoritet në licencimin e operatorëve për grumbullimin e mbeturinave.
- Komunat apo OJQ-të duhet të ndërmarrin fushata për senzibilizimin e qytetarëve për mbrojtjen e mjedisit

LISTA E BURIMEVE TË SHFRYTËZUARA

22

Dokumentet zyrtare

Kushtetuta e Republikës së Kosovës, Kuvendi i Republikës së Kosovës, Prishtinë, 2008 http://assemblykosova.org/common/docs/Kushtetuta_sh.pdf

Ligji për Mbrojtjen e Mjedisit, Kuvendi i Republikës së Kosovës, Prishtinë, 2009, http://assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2009_03-L-025_al.pdf

Ligjit për Bujqësinë dhe Zhvillimin Rural, Kuvendi i Republikës së Kosovës, Prishtinë, 2009 http://assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2009_03-L-98_al.pdf

Ligji për Vetëqeverisje Lokale, Kuvendi i Republikës së Kosovës, Prishtinë, 2008 http://assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2008_03-L040_al.pdf

Vendim nr 55/2005 , Ministrisë së Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinorë, Prishtinë 2005 <http://www.mmph-ks.org>

Ligji për Ujërat e Kosovës, Kuvendi i Republikës së Kosovës, Prishtinë, 2004 http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2004_24_al.pdf

Ligji për Miniera dhe Minerale, Kuvendi i Republikës së Kosovës, Prishtinë, 2010 <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2010-163-alb.pdf>

Ligji për Inspektionin Bujqësor, Kuvendi i Republikës së Kosovës, Prishtinë, 2008 http://assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2008_03-L-029_al.pdf

Kodi Penal i Kosovës, Kuvendi i Republikës së Kosovës, Prishtinë, 2008 http://www.md-ks.org/repository/docs/Kodi_i_Perkohshem_Penal_i_Kosoves_RA_2003-25.pdf

Plani i Veprimit për Partneritet European 2010, http://www.mei-ks.net/repository/docs/PVPE_2010_Final_-_SQ.pdf

Kadastrri i ndotësve të ujërave, http://www.ammk-rks.net/repository/docs/Kadastrri_i_ndotesve__te_ujërave_Shq.pdf

Intervistat

z.Ramadan Tafallari-Zyrtarë për mjedis, kuvendi komunal i Prizrenit

z.Qemajl Krasniqi-Zyrtarë për Informim, kuvendi komunal i Rahovecit

z.Isuf Hajdaraj-Zyrtarë për mbrojtje të mjedisit-kuvendi komunal i Suharekës

z. Ilirian Bytyçi- Drejtor për Administratë dhe Inspektion, kuvendi komunal i Suharekës

z.Hasan Dishallari- Zyrtarë për mbrojtjen e ambientit-Kuvendi komunal-Dragash

z.Alban Kastrati- Drejtor i Drejtorisë së Shërbimeve Publike- Malishevë

LOCAL POLICIES

for Environmental Protection
Experiences from the Prizren Region

 KDI
Instituti Demokratik i Kosovës
Kosova Democratic Institute
www.kdi-kosova.org

July 2011

Content

24

Intro	25
Background and Institutional Context	26
Central Governance and Environmental Protection	26
Kosova Environmental Protection Agency.....	26
Legal Infrastructure for Environmental Protection	29
Obligations of environmental polluters	29
The competencies of the municipalities for environmental protection and current situation on the ground.....	30
Supervision	30
Legal infrastructure for protection of rivers in Kosova	31
The competencies of the municipalities for administration of rivers	33
The legal competencies of the municipalities for waste management and problems in the field	34
Legislation for protection of agricultural land and impact on the environment	37
Violations	38
Conclusions	39
Recommendations	40
The list of sources used	41

INTRO

Protection of environment and spatial planning (including air, water and soil) has a direct impact for social and economical life and also the protection and improvement of the public life.

During all the past conflict time Kosova has the aspiration to get the European Union membership. Amongst many problems that Kosova inherited and should be resolved are in general the environmental problems; which are considered as very important criteria for membership in the structures of the European Union.

During the last decade, the parliament of the Republic of Kosova has showed the commitment for endorsement of the laws for environmental protection. The occurred problems of lack of their implementation in practice were one of the concerns of the Civil Society in Kosova. Such initiatives for public awareness concerning lack of implementation of laws for environmental protection mainly came from civil society organizations.

Lack of definition of the competencies in the levels of the governance prolonged the issue of the environmental protection and with it also bigger devastation of the natural resources of Kosova.

The implementation of the Law on Self Governance that started to be implemented since 2008 lay the foundation of the local governance based on the European Charter for local governance; law that was many times criticised for lack of clear definition of the competencies. This law leaves the environmental protection at the local level to the municipal assemblies; though after the war none of the local governances have managed to protect environment in particularly the river “Drini i Bardhë”.

The issue of the environmental protection is seen as very important in this document will be reflected legal basis that Kosova has for environmental protection and current situation that prevails in the municipalities of the Prizren region; in particularly damage of the “Drini i Bardhë” river bed and interlaced concerns of the people regarding the quality of their life.

BACKGROUND AND INSTITUTIONAL CONTEXT

26

Central Governance and Environmental Protection

Kosova Governance exercises their executive powers in compliance with Constitution and Laws, and other legal acts endorsed by the Kosova parliament; exercise activities within the competencies foreseen by the Constitution and Laws; and accordingly take decisions, proposes draft laws and amendments of laws and other legal acts¹.

As part of the Kosova Government is also the Ministry of Environment and Spatial Planning. The responsibilities of this ministry as stipulated by the regulations have to do with creation and implementation of the legislation for general management of the environment, waters, spatial planning and constructions.

In order to accomplish its duties, the Ministry has established departments, institutions and Environmental Protection Agency. As such this Ministry has 7 departments (Department of Environmental Protection, Department of Spatial Planning, and Department for Settlements and Construction. Department for Waters, Department of Central Administration, Department of Procurement, Department of the National Park “Sharri Mountains”; two (2) institutes: Hydro Metrological of Kosova, and Institute for Spatial Planning, has Inspectorate and Kosova Environmental Protection Agency.

Kosova Environmental Protection Agency is composed from three directorates: Directorate of Environmental Informative System, Directorate of Environmental Monitoring and Directorate for drafting the Reports, Plans and Environmental programs.

KOSOVA ENVIRONMENTAL PROTECTION AGENCY

Ministry has established Kosova Environmental Protection Agency in order to monitor the quality and attribute of the environment.

The responsibilities of the Kosova Environmental Protection Agency are: to ensure proper information for administration, government and Kosova Assembly for implementation of the policies for environmental protection; to develop and coordinate unique system of supervision of the situation of environment in Kosova and collection of the data for environment; to establish referent centres with data bases for tracking the environment (socio economic data, pressures in environment, condition and quality of environment); to develop procedures for preparation of the collected data for environment and their evaluation (modelling, presentation and visual presentation); to exercise professional works during determination of the content, methodology and possibilities for supervision of the situation in the field; to advance and compare the quality of data regarding the environment; to draft reports for general situation of Kosova environment, aims and report concerning main sections (air, soil, water, biological diversity and climatic changes); performs advisory role for determining, implementation and monitoring of the programs for environmental protection; assist the administration for

¹ Article 92 of the Constitution of Republic of Kosova, http://assembly-kosova.org/common/docs/Kushtetuta_sh.pdf

development of the policies for environmental protection; cooperates with Kosova Environmental Protection Agency that is part of the European Information and Observation Network; cooperates with institutions and other international bodies for protection of the environment; ensures access to all information concerning the environment in Kosova according to the AEM; the exchange and use of the data between states is regulated with special law.²

The difficult situation inherited in the field of the spatial and urban planning, management and protection of the water resources, waste management, air pollution, and pollution of soil and damage of biological diversity through uncontrolled use of natural resources, uncontrolled development of the industrial capacities have started to enhance. In slow change of this situation influenced insufficient implementation of the existing laws and lack of the legal acts. Government has prepared legal framework, while in the level of implementation will incorporate international norms for addressing this environmental issues.³

Amongst the problems in the field of the environmental protection at the local level is also the extraction of sand by the alleged illegal operators.

According to the law on mines and minerals; the competent authority for issuing the licences for extraction of mines and minerals is Independent Commission for Mines and Minerals.

None of the parties could exercise activities for assessing, use or processing of the mineral resources or other activities without the permission released by the Independent Commission for Mines and Minerals as stipulated by this law.⁴

The carrier of the Licence should not exercise any activity in any of the surfaces that is in 200 meters proximity from the borders of the settlement, village or town; it is located in the area 100 meters from temporary constructed dwelling houses, or it is 45 meters from agricultural land; except when carrier of the Licence has gained the rights in this land; is used during past 12 months or harvesting of the agricultural plants, except when the carrier of the Licence has gained the right in this land; it is 200 meters in proximity to the dam or reservoir, etc.⁵

Photo 1. Uncontrolled exploitation of sand.

If an authorised Inspector has the good reasons to believe that one person is exercising assessing, performing other activities; and if this person does not have Licence of the Independent Commission for Mines and Minerals then inspector informs immediately the Kosova Police who should sent two of its officers at the identified location.

² Article 59 of Law for Environment Protection,

³ PVPE 2010, http://www.mei-ks.net/repository/docs/PVPE_2010_Final_-_SQ.pdf

⁴ Article 4 of Law for Mines and Minerals, <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2010-163-alb.pdf>

⁵ Ibidem 13, <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2010-163-alb.pdf>

In cases where none of the persons or their employee does not have Licence, the police officers should arrest them and then impose an administrative fine as foreseen with elementary provision of this law and penal fines as stipulated with this law. Except this, inspectors confiscate all working tools and minerals extracted that are found in the location.

Ministry of Environment and Spatial Planning in 2005 have endorsed a Decision in order to stop the extraction of the sand and grit from the river beds and that in the buffer of 50 meters from the coast line of the river, in all Kosova rivers.

Except stopping the extraction of sand and grit in the river beds with this decision is forbidden instalment of the utilities, and engineer construction and working tools that serves for activities from paragraph 1 of this decision and washing of the inert material from the rivers cost lines, and discharge of the waters that are released from washing of the inert materials, without previous cleaning.⁶

The officials of the local governance from Prizren Municipality have declared that concerning the protection of the Drini i Bardhë river bed, Mayor have endorsed a decision for establishment of a commission for setting the zones for use of inert materials, and this commission has not determined any zone for extraction of the sand and grit and until now Municipality has not issued any licence.⁷

Photo 2. Separation in midst of the settlement -Prizren

In most of the cases municipal and central bodies are not in condition to face the extractors of the sand and grit. Except degradation of the environment while destroying the flora, fauna and agricultural land, these operators are performing their activities also in proximity of the settlement; while in general jeopardising the life of the citizenry around.

⁶ Decision no 55/2005 of Ministry of Environment and Spatial Planning

⁷ Interview with Mr. Ramadan Tafallari – Municipal Officer for Environment, Prizren Municipality

LEGAL INFRASTRUCTURE FOR ENVIRONMENTAL PROTECTION

None of the institutions could issue licence for use of the natural resources without prior environmental permission of project, which should include the protection and rehabilitation measures for environment.

Legal and physical person that uses natural resources is obliged that during the performance of the works and development of the activities and after finalization of this activities to plan, implement measures for prevention of the environmental pollution. Each person that damages the environment is obliged to make the recovery of the damaged environment as stipulated by this law and other legal provisions.

Anyone that has violated this law and makes the pollution or degradation of the environment or use extensively natural resources and with this causes risk for environment and public life should be punished with up to two years of imprisonment.⁸

As seen the role of the justice concerning the environmental protection is inevitable. Also with Penal Code of the Republic of Kosova are foreseen fines for legal and physical persons that pollute the environment. Police and Prosecutors office should be more efficient concerning the initiatives for protection of the environment.

Legal and physical person that uses natural resources is obliged to regularly inform Ministry concerning performed activities. These reports are opened for public.⁹

Protection of the environmental parts: soil, water, air, forests and biological and landscape diversity, is done separately and they are interlaced and integrated, while regulated with special laws.¹⁰

OBLIGATIONS OF ENVIRONMENTAL POLLUTERS

Polluter who with its action or inaction causes the damage of the environment is obliged to undertake foreseen measures with plan for protection of environmental accident, recovery plan, and rehabilitation plan. If the damage cause in the environment could not be recovered through adequate measures, the legal or physical person that caused the damage should compensate the damage in the amount of the destroyed goods.¹¹

⁸ Article 276 of the Penal Code of Kosova, http://www.md-ks.org/repository/docs/Kodi_i_Perkohshem_Penal_i_Kosoves_RA_2003-25.pdf

⁹ Article 11 of Law for Protection of Environment, http://assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2009_03-L-025_al.pdf

¹⁰ Ibidem Article 15

¹¹ Ibidem Article 68

THE COMPETENCIES OF THE MUNICIPALITIES FOR ENVIRONMENTAL PROTECTION AND CURRENT SITUATION ON THE GROUND

Municipalities are obliged to organize the collection of waste that is not dumped in the bins (voluminous waste). Municipality undertakes activities for organization and separation of the waste for recycling in accordance with local plan.

Municipality endorses local action plans for environmental protection in accordance with Kosova Environmental Action Plan based on its specific interest. In drafting of this local action plan and environmental programs participates public, NGOs, professional organizations, and business community. Municipalities report to the Ministry concerning the implementation of the local action plan and environmental programs. Two or more municipalities could draft and endorse joint action plans for environmental protection¹².

Government, respectively municipalities within their right and responsibilities ensures financing and implementation of the policies for environmental protection.¹³

At extraordinary cases, municipality which have the status of the environmentally damaged zone have the right to foresee the compensation for protection and enhancement of the environment for all legal of physical persons, whose actions have polluted the environment. Government with its decision endorses or rejects the request of the municipality for setting the level of compensation, the way of payment and mitigation for legal and physical persons whose actions have damaged the environment¹⁴

SUPERVISION

Supervision for implementation of this law and other legal provisions, conditions and working methodology of supervised parties and measures for protection of the environment as foreseen by this law does the Ministries Environment Inspectors.

Supervision for Municipal Environmental Licence is performed by the municipal inspectors. Ministry with special authorisation could authorise the municipal environmental inspector to perform its duties. The works of the inspector could be performed also other environmental protection officers that are authorised by the Ministry, respectively municipality.¹⁵

¹² Ibidem Article 24

¹³ Ibidem Article 73

¹⁴ Ibidem Article 76

¹⁵ Ibidem Article 81

With fines in the amount (10.000) and up to (50.000) Euro are charged legal person that uses natural resources without the permission of the Ministry of Environment; during the exploitation of the natural resources, performance of the works, and their conclusion does not undertake measures for prevention of the jeopardising the environment¹⁶.

Photo 3. Wild dumpsite in the municipality of Rahovec

Until now in none of the municipalities of the Prizren region was not endorsed the Local Environmental Action Plan; and according to the law for environmental protection Municipalities are obliged to have this plan. Except municipality of Prizren that started to draft this plan, other municipalities have not undertaken any step, even though it is considered by the municipal officials as late.

Considering the importance of this matter, some of the municipal assemblies have undertaken necessary steps for drafting of the municipal legislation for regulation of the legal basis for protection of the environment, while endorsing Regulations for Protection of the Environment.¹⁷

Lack of environmental inspecting capacities in some of the municipalities¹⁸ has resulted in lack of implementation of these regulations. What more during the interviews with officials is declared that fining provisions have faced difficulties during the implementation because it was difficult to issue mandatory fines, therefore this approach should change and such cases should go to the court proceeding.¹⁹

Central level inspectors are showed to be ineffective during their inspections and even though cooperation with their local counterparts' concrete results is missing and as consequence we have the damage of the environment in the Prizren Region.²⁰

LEGAL INFRASTRUCTURE FOR PROTECTION OF RIVERS IN KOSOVA

Competent authority for administration of rivers in Kosova is: Government, Kosova Council for Waters, Ministry, Regional Authority of the River Pond and Municipalities.²¹

In order to have long term and sustainable protection of the water resources, the administration of rivers is based in the principle of minimization of use of resources: which means that in cases when an activity is affecting rivers, everyone has the obligation to behave rationally while using waters, prevent pollution and avoid negative effects and risks for public life and environment. The polluter that causes or allows dis-

¹⁶ Ibidem 93

¹⁷ Municipal Assembly of Suhareka, Malisheva and Mamusha

¹⁸ All municipalities works with only one Environment Officer

¹⁹ Interview with Mr. Ilirian Bytyqin, Director of Administration and Inspections - Suhareka

²⁰ Interview with Mr. Ramadan Tafallari - Prizren Municipal Environment Officer

charge of pollution will respond penal and kept financially responsible for all emerged costs, including the expenditures for prevention of the pollution, controlling measures, administrative costs, recovery costs and other compensations as stipulated by this law²².

Water are administered in the level of hydro graphic entirety, separated with water ponds, taking into account surfaced and underground connection of the waters, in order that such boundaries of the administrative and territorial units of local administration to not have obstacles for integrated administration of the rivers.

Territory of Kosova is composed of four river ponds: Drini i Bardhë which includes river ponds Bistrica e Pejës, Istog, Mirushë, Bistrica e Deçanit (Lumbardhi), Erenik, Toplluhë, Bistrica e Prizrenit (Lumbardhi) and Lumi i Plavës (Lumës); Ibri, which includes river ponds Sitnicë, Llap dhe Drenicë; Morava e Binçit, which includes river pond Krivarekë; and Lepenci, which includes river pond Nerodima.²³

Photo 4.. Sand and grit extraction Drini river bad

The Law of Water in Kosova have foreseen also the establishment of the Kosova Council for Waters as an independent body. Council as independent body reviews systemic issues of administration of rivers, harmonisation of needs and interest, and proposes measures for development, use and protection of resources and water system of Kosova²⁴

Protection against negative effects in the waters includes: a) protection from floods; and b) protection from surface erosion.²⁵

In order to maintain regular condition of the river beds and coast lines, periphery channels and artificial dams, it is forbidden: a) change of the direction of river, channelling, or creation of obstacles without prior water licence; b) extraction, depositing of the soil, dumping the waste and other materials in the rivers, lakes, accumulations and their coasts; c) construction of the building that does not serve as protection from floods, in the distance at least 10 meters from the lines of the river and accumulations; d) performing works, that could damage river beds, coast lines, periphery channels and artificial dams, tunnels, that could damage the stability of the protecting building or their use.²⁶

Water Licence is issued: for water extraction, discharge of polluted waters, construction, or demolition of buildings that affects the water regime; mine activities and geological works, the users of sand, grit, stone that influences the water regime.²⁷

²¹ Article 16 of Law for Waters in Kosova, http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2004_24_al.pdf

²² Article 5 provision (d) and (f) of the Law for Waters in Kosova, http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2004_24_al.pdf

²³ Ibidem Article 6

²⁴ Ibidem Article 17

²⁵ Ibidem Article 37.2

Photo 5. Change of water flow in the White Drin river as a result of gravel eksploatesve

Water Licence is issued by the Ministry and with legal act Ministry could delegate the right for issuing of these permissions by the Regional River Pond Authority and the Licence is reviewed every 5 years.²⁸

The carrier of the water licence is obliged to inform the above mentioned body in cases when they change activity, technology, and use of waters and other cases that could affect significantly the water regime. The user of underground waters for the purposes of use of geothermal energy should acquire licence according to the provisions of this law.²⁹

The carrier of the licence for use, discharge of polluted waters and dumping of the substances is obliged to make measurements of the water used, discharge caused and measurements of dumped materials as foreseen with conditions foreseen by law. The carrier of the licence is obliged to install and maintain equipments for measurement of the quantity of water used and discharged. Carrier of the licence should allow at any time free access of the licence to the authorised persons.³⁰

Financing for administration and development of rivers is ensured from: payment for use of waters; payment for discharge of waters; payment for extraction of inert materials; budget of Kosova; municipalities; donations and grants; and other sources of financing in compliance with law.³¹

THE COMPETENCIES OF THE MUNICIPALITIES FOR ADMINISTRATION OF RIVERS

According to the Law on Waters, the tasks and responsibilities of municipalities for administration of waters are; to administer sources for water supply, with importance to the local level and natural sources, water springs, public wells and water lines.

While, according to the Law on Local Self Governance in Kosova, municipalities are competent for provision of public services for supply with water. This competency in cases of water and sewage service is implemented through Service Agreement signed by the municipalities and respective regional companies that offer their services for that municipality.

In the Region of the Drini i Bardhë Pond were registered 154 polluters from whom 99

²⁶ Ibidem Article 39

²⁷ Ibidem Article 56

²⁸ Ibidem Article 56 provision 5,6 and 7

²⁹ Ibidem Article 56 provision 8 and 9

³⁰ Ibidem Article 57

are collective whilst 56 are individual polluters. Most overloaded rivers in regard to the discharge points are: River Istogut with 12, Lumbardhi of Prizrenit with 11, Drini i Bardhë with 9, Lumbardhi of Pejës with 7, Toplluha with 7, Klina with 5 polluters, whilst according to the amount the river Lumbardh of Prizren is leading. All of them merge in Drini i Bardhë and continues toward the Adriatic Sea.³²

In the Prizren Region, project team supported by the officials of Ministry and municipal officials have recorded 78 polluters from whom 56 are collective while 22 are individual polluters.³³

Photo 6. Pollution and garbage in Lumbardhi river in Prizren

In the touristic centre of Prevala, there is no sewage system and regardless of the fact that number of residents is 150 there are 4 septic wholes that are overly loaded because of the number of people passing in transit.³⁴

Problems with sewage exist in all municipalities of the Prizren Region. Lack of concrete action plans concerning the administration of waters and sewage has resulted with release of the sewage in the rivers

which significantly damage them.

Municipality of Prizren expects to resolve the problem with sewage through regulation of the Lumbardhi riverbed and in conjunction with sewage of villages Vlashnje and Tupec. This means that in the first phase to regulate the sewage system of the villages of Lumbardhi gorge, were according to the project it is planned to construct few smaller collectors for treatment of the sewage. It is foreseen for the town, the construction of the artery of the sewage in two sides of Lumbardhi. But officials of the local governance does not have the information when this project will end, justifying this with an argument that project belongs to the Ministry.

THE LEGAL COMPETENCIES OF THE MUNICIPALITIES FOR WASTE MANAGEMENT AND PROBLEMS IN THE FIELD

According to the law on waste management, Municipalities are obliged to undertake concrete steps with aim to prepare plans for waste management.

Plans are drafted by the local authorities in compliance with Kosova Strategic Plan for Waste Management. Based on needs, the Ministry could request that two or more municipalities prepare joint action plan for waste management in compliance with strategic plan. Plans are drafted for the five year period and are reviewed upon need. Municipalities draft local action plan for waste management within one year from the moment of endorsement of Strategic Plan.

³¹ Ibidem Article 65

³² Cadastre of water polluters on Kosova, http://www.ammk-rks.net/repository/docs/Kadastr_i_ndotesve__te_ujerave_Shq.pdf

³³ Ibidem page 18, http://www.ammk-rks.net/repository/docs/Kadastr_i_ndotesve__te_ujerave_Shq.pdf

³⁴ Ibidem page 19, http://www.ammk-rks.net/repository/docs/Kadastr_i_ndotesve__te_ujerave_Shq.pdf

Drafting of the plan is made in cooperation with representatives of the service providers of the waste management, different economical associations and representatives of non-governmental organizations and professional institutions³⁵.

Until now Municipalities of the Prizren Region have not made Local Action Plans for Waste Management. According to the municipal officials, such justification came from lack of drafting of the Kosova Strategic Plan for Waste Management . According to the Law on Waste, Ministry in cooperation with other ministries and competent authorities drafts Kosova Strategic Plan for Waste Management and endorsed by the Kosova Government for ten year period.

According to the law on waste management the competent authority for waste management are: Ministry and Municipality. Municipalities have the task: to draft the local action plan for waste management; draft annual report on waste management that are submitted every three months to the Ministry; regulate, implement and organize waste management within their area of responsibility; participate in the process of issuing the licences for construction of building for waste management; perform other duties as stipulated by this law; to set fees for collection and depositing services from the waste management companies.³⁸

Two or more municipalities, for their interest could do agreement for waste management within their territories. Through municipal inspector for environment their monitor and supervise the waste management.³⁹

Municipality is tasked with monitoring works for waste management in those buildings and equipments, for whom the construction licence is issued by the municipality, except supervision of the dangerous waste management.⁴⁰

This law have regulated the way of financing and administration of waste. As main resources for financing according to the law are: financial sources from the Kosova budget; financial sources from municipal budget; donations and grants; payments from operators, producers and other persons, etc. For administration of the waste could be used economic instruments.⁴¹

Photo 7. Deponi e egër-Prizren

Municipalities are obliged to organize waste collections that could not dumped in containers (voluminous waste). A municipality regulates separation of the waste for recycling according to the local plan⁴².

Municipal Assemblies of the Prizren region have failed also in the aspect of municipal waste management that are not dumped in the containers. In most of the cases is it notable the presences of mixed garbage, which often time are considered to become danger-

³⁵ Article 10 of Law for Waste, http://assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2005_02-L30_al.pdf

³⁶ Interview with Mr. Ramadan Tafallari – Prizren Municipal Environment Officer

³⁷ Ibidem Article 13

ous waste because they are not separated; and this is part of the municipal responsibility because they the main authority for creation of conditions for waste separation.

Municipalities have full and exclusive responsibilities concerning the local interest, while respecting set standards by the applicable legislation; protection of the local environment and provision of public services and municipal services, including water supply, sewage, and treatment of sewage, local roads, local transport and local heating scheme⁴³.

Regardless of the fact that Law on Local Self Governance leaves under the competencies of the municipality, in the other side Law on waste management sets as the authority for licensing public companies is Waste and Water Regulatory Office. As part of authorisations of this office (WWRO) were included:

- Licensing of public companies that provides services of water and sewage, supply with water; supply with water for most of the water companies; collection and transportation of waste and depositing of waste (of of them “Service Providers”)
- Setting the fees for services of licensed Service Providers from WWRO, while taking care that fees to be just and reasonable and that would enable financial sustainability of the Service Providers;
- Supervise implementation of the service standards of the licensed Service Providers;
- Endorsement and supervision of the Consumer Charter that regulates the mutual rights and obligations between consumers and licensed Service Providers of WWRO.
- Supervision of implementation of client disconnection and regulation of issues illegal connections in water and sewage system.
- Establishment and support of the Client Advisory Commissions in seven Kosova regions⁴⁴.

As emphasized by the authorities of the Prizren region, currently most of the public services in the municipalities are managed by the regional companies that do not respond to the municipalities, therefore situation in this regards is unsatisfactory especially for water and waste.

Municipal Assemblies of Prizren region have contracted different companies for collection of waste and maintenance of the environment in the cities⁴⁵. Knowing that main authority for issuing of the licenses is WWRO then we could conclude that these companies in one way are operating illegally. From the other side municipal officials express their satisfaction with provision of services from these operators, therefore legal possibilities should be created for municipalities to get the authority for licensing of the service providers.

³⁸ Ibidem Article 15

³⁹ Ibidem Article 15

⁴⁰ Ibidem Article 44

⁴¹ Ibidem Article 38

⁴² Ibidem Article 28 provision 4 and 6

⁴³ Article 17 of law on self governance

What is notable in the field and that has the increasing trend are waste from demolition and construction of buildings. Their depositing into the surface of the agricultural land, dumping near containers, in dwelling areas, coast lines damages more the situation of environment and influences in ecosystem; what more this dump when deposited as mixed are very dangerous for environment.

Municipal Assembly of Prizren have taken decision for licensing of the dump for hard waste, but this initiative was not undertaken by the other 5 municipal assemblies which also have problems with management of hard waste.

Even though Municipal Assembly of Prizren have an operator for depositing of the hard waste, situation in the field is not satisfactory. What more, in many locations of the municipalities of Prizren region could be found waste that is dumped by the irresponsible persons, but also local governance do not undertake initiative for their disposal.

We could conclude that municipal inspectors neglect to monitor the legislation, which results with lack of fulfilment of the set objectives for prevention and control of hard waste.

LEGISLATION FOR PROTECTION OF AGRICULTURAL LAND AND IMPACT ON THE ENVIRONMENT

With measures for implementation of the agricultural policies and development of the rural areas it is aimed to achieve general objectives, more specifically sustainable protection of environment ⁴⁶.

The owner or user of agricultural land is obliged to use agricultural land in a way that suit to the natural characteristics of the soil, while not decreasing its value and through use of respective agricultural measures. If owner of agricultural land does not use the land according to the paragraph 1 of this article will try to ensure utilisation of it through ranting or in other way that is compliant to the provisions for allocation of real estates in use ⁴⁷.

Photo 8. Wild dump - Rahovec

In order to protect the agricultural potential and rationally use the agricultural land Ministry should set criteria for classification of agricultural land according to the value and should maintain maps of classification. Every change of destination according to the para-

⁴⁴ Web page of the Water and Waste Regulatory office, <http://www.wwro-ks.org/>

⁴⁵ Municipality of Prizren and Suhareka have contracted one company for garbage collection

⁴⁶ Article 4 of the Law for Agriculture and Rural Development, http://assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2009_03-L-98_al.pdf

⁴⁷ Article 4 of Law on Agricultural Land, http://assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2005_02-L26_al.pdf

graph 3 of this article could be done based on law and with decision of competent municipal body, after receipt of the permission by the Ministry for project of spatial regulation. Exceptionally, the destination of land when there is no other possibility and when required for general interest, agricultural land, respectively classified land of class 1-4 with spatial plan and municipal development plan could be modified.⁴⁸

Competent body, respectively the institution for issuing the license for performing the works and issuing the license for exploiting industrial material and minerals from surface and underground, depositing the waste, ash, remains of wood processing and similar could issue license if investor except necessary documentation provides evidence for payment of compensation for changing the destination of agricultural land⁴⁹.

Inspector is authorised and has the duty to inspect: the use of agricultural land for other purposes and order halt of works if this change is done in contradiction with legal provision. When noticed that legal provisions are violated, inspector in written will register irregularities and scarcities and with decision should set measured and timeline for their rectification. When parties do not respect decision or does not act according to the decision of inspector, the competent bodies will be notified to initiate court proceedings⁵⁰.

VIOLATIONS

With fines from 1.000 € up to 10.000 € will be charged legal of physical persons, if: they change the destination of agricultural land or uses it for other purposes, prior to endorsement of the spatial regulatory plan that defines the destination of this land (article 11.1 of this law) uses the land⁵¹.

Photo 9. Damage of agricultural land from sand extractors

Except the fines that are stipulated by the article 42 of this law, could be pronounced protection measures for confiscation of material that is used for performing the violation, or has remained as result for perpetrating the offence and undertake other measures for confiscation of wealth that was achieved as result of this offence⁵².

Until the endorsement of the spatial plan the use of agricultural land for non agricultural purposes could be done only with decision of the Municipal Assembly⁵³.

Knowing that none of the Municipal Assemblies of Prizren Region have not drafted Mu-

⁴⁸ Ibidem Article 11

⁴⁹ Ibidem Article 19

⁵⁰ Ibidem Article 39

⁵¹ Ibidem Article 42

⁵¹ Ibidem Article 43

⁵² Ibidem Article 44

⁵³ Ibidem Article 43

Photo 10. Damage of agricultural land from sand extractors

municipal Development Plan, then we could conclude that every change of destination of agricultural land is complete violation of law for agricultural land.

CONCLUSION

Seen from this perspective, Kosovo has many bodies that are authorised to undertake concrete steps for protection and preservation of environment. Even though these bodies exist as part of the Ministry, protection of environment is big challenge taking into account the current situation that prevails in Municipalities of Prizren Region.

Concerning the legislation, Kosovo Parliament have endorsed many laws for protection of environment, but it is noticed none compliance by the executive bodies at the local and central level. Challenges that should be overcome and it should start with implementation of laws by the competent bodies.

Decentralisation of competencies from central level to the local level is very slow process. In order not to create the obstructions for protection of environment, central level bodies should start transferring the competencies at the local level; and they need to harmonise existing legislation for decreasing the competencies at local level and not central as practiced until now.

Local governance is showed unable concerning the protection of environment. Most of the municipalities do not have secondary legislation, respectively municipal Regulations for protection of environment. Also according to the principle "polluter pays" municipalities are unable also due to lack of inspections capacities.

The role of justice for protection of environment is inevitable. The penal code of Kosovo foresees penalties for legal and physical persons that cause damage to environment. Police and Prosecutor should be more effective concerning the initiatives for protection of environment in general.

Protection of environment, through creation of protective zones and current management of the national parks is very weak and is not performed actively. It is necessary a technical assistance and funds in order to make these zones functional concerning the conservation, education and recreation. Additional steps should be undertaken for protection of ecosystem and species that exist out of these zones, while protecting rare plant species and protection of rivers from pollution and extraction of sand.

RECOMMENDATIONS:

40

- Municipalities should undertake concrete steps for drafting of the local plans for protection of environment
- Municipalities should draft plans for waste management.
- Enhance cooperation between inspectors of the local and central level for protection of environment
- Respective Ministry should start drafting the Kosova Strategic Plan for Waste Management
- To impose strict control over the exploiters of sand and grit
- Harmonize laws in order to avoid competencies at different levels.
- Municipalities should start drafting municipal regulations for protection of environment
- Implement laws that regulates protection of environment in general
- Prosecutors office and police should be efficient in resolving cases related to environmental protection
- Municipal budget for environment protection should be established
- Create legal possibilities for municipalities to issue licences for waste collection operators
- Municipalities of NGOs should undertake campaigns for awareness of the citizens for protection of environment

THE LIST OF SOURCES USED

Official documents

Constitution of republic of Kosovo, Kosova Parliament, Prishtinë, 2008 http://assemblykosova.org/common/docs/Kushtetuta_sh.pdf

Law for Protection of Environment, Kosova Parliament, Prishtinë, 2009, http://assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2009_03-L-025_al.pdf

Law for Agriculture and Rural Development, Kosova Parliament, Prishtinë, 2009 http://assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2009_03-L-98_al.pdf

Law for Local Self Governance, Kosova Parliament, Prishtinë, 2008 http://assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2008_03-L040_al.pdf

Decision no 55/2005, Ministry of Environment and Spatial Planning, Prishtinë 2005 <http://www.mmph-ks.org>

The Law for Waters in Kosova, Kosova Parliament, Prishtinë, 2004 http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2004_24_al.pdf

Law on Mines and Minerals, Kosova Parliament, Prishtinë, 2010 <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2010-163-alb.pdf>

Law for Agricultural Inspection, Kosova Parliament, Prishtinë, 2008 http://assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2008_03-L-029_al.pdf

Penal Code of Kosova, Kosova Parliament, Prishtinë, 2008 http://www.md-ks.org/repository/docs/Kodi_i_Perkohshem_Penal_i_Kosoves_RA_2003-25.pdf

European Partnership Action Plan 2010, http://www.mei-ks.net/repository/docs/PVPE_2010_Final_-_SQ.pdf

Cadastre of water polluters, http://www.ammk-rks.net/repository/docs/Kadastri_i_ndotesve_te_ujerave_Shq.pdf

Interviews

Mr. Ramadan Tafallari – Municipal Officer for Environment / Prizren Municipality

Mr. Qemajl Krasniqi – Municipal Information Officer / Municipality of Rahovec

Mr. Isuf Hajdaraj – Municipal Officer for Environment / Municipality of Suhareka

Mr. Ilirian Bytyçi – Director of Administration and Inspection, Municipality of Suhareka

Mr. Hasan Dishallari - Municipal Officer for Environment / Municipality of Dragash

Mr. Alban Kastrati – Director of Public Services / Municipality of Malisheva

Përkrahur nga / Supported by: